

DANSK AUDIOLOGOPÆDI

FAGBLAD FOR AUDIOLOGOPÆDER

Special-pædagogisk forlag

Birk Centerpark 32 · 7400 Herning · Tlf 97 12 84 33
forlag@spf-herning.dk · www.spf-herning.dk

Vanillascreening

En individuel logopædisk screening til børn i 0. klasse. Screeningen omfatter de væsentligste områder inden for børns sproglige udvikling: sproglig opmærksomhed, sprogforståelse, sprogbrug, tale, stemmebrug og særlige karakteristika.

kr 490,-

Orddomino

Spil til morfematisk forståelse, ordforståelse, sammensatte ord og støtte for indlæringen af ordbilleder.

kr 148,-

Noget om sundhed i Café serien

Hæfterne har fokus på forskellige sider af sundhed blandt unge. Emnet bliver belyst gennem 11 forskellige tekster med opgaver.

5 stk kr 96,-

Nye bøger om to populære figurer

Bo er på banen igen og Tante Fjas overrasker med uventede løsninger.

Bo bøger kr 31,- stk

Tante Fjas kr 52,- stk

Læsevanskeligheder og selvværd

At begynde i skolen er for barnet, at begynde at læse.

At opdage at de andre kan, men jeg kan ikke, er et hårdt slag.

kr 98,-

Nu får jeg det til...

Dansk oversættelse af bogen om tilpasset læring i matematik.

kr 125,-

LÆS MERE OM MATERIALERNE PÅ WWW.SPF-HERNING.DK.

HER KAN DU OGSÅ TILMELDE DIG VORES NYHEDSBREVE · PRISER EXCL MOMS · VI LEVERER GERNE TIL GENNEMSYN

Brug ALF

Audiologopædisk Forening har ca. 950 medlemmer. Det koster 650 kr. om året at være medlem. Prisen er ikke steget i 10 år. Som medlem er du med til at præge foreningens arbejde med at tilgodese medlemmernes faglige og arbejdsmæssige interesser. Du modtager Dansk Audiologopædi 4 – 5 gange årligt og jævnligt foreningens nyhedsbreve.

På den nyligt afholdte generalforsamling i ALF kom der kraftige opfordringer fra 2 medlemmer om at benytte sig af muligheden for at dele faglighed gennem bidrag med artikler til Dansk Audiologopædi (DA). Bestyrelsen bakker naturligvis op om denne opfordring. Artiklerne er med til at sikre fagets synlighed og fortsatte udvikling.

På hjemmesiden kan du læse om, hvordan et manuskript udformes. På bagsiden af bladet står deadlines anført. Indlæg til bladet kan tage afsæt i undervisning og vejledning, anden professionel praksis, forskning, lovbestemmelser, samfundsmæssige forhold, aktuelle begivenheder samt andre forhold med relation til mennesker med kommunikationshandicap eller faglige emner i tale-høre-læsepædagogikken. Beskrivelse af udbytterige studieture er ligeledes velkomne.

Jeg skal også minde om, at der er gode muligheder for at opnå økonomisk støtte til faglige aktiviteter via de to legater, som ALF administrerer. Vibeke og Victor Blochs legat og Lingvistisk-logopædisk studielegat. I år delte vi over 70.000 kr. ud til så forskellige formål som studieophold på Yale Universitet, konferencedeltagelse om konversationsanalyse i Mannheim 2010, til konference og studieophold i forbindelse med forskningsprojekt om børns sprog og læseudvikling, studietur til London, konferencedeltagelse i 2nd World Parkinson Congress WPC 2010, implementering af musikterapeutisk undervis-

ning af børn med cochlear implant, deltagelse i the Symposium on Research in Child Language Disorders på University of Wisconsin-Madison 2010 samt deltagelse i et Health design kursus. Alle bidragsmodtagere er opfordret til at kvittere med et indlæg i DA. Næsten alle legatansøgere blev imødekommet.

Benyt dig også af hjemmesidens modul, hvor du kan skrive kommentarer til bestyrelsen. Det er værdifuld inspiration for os i det daglige bestyrelsesarbejde. Indlæggene kan handle om alt fra opfordring til kurser og udgivelser til faglige (politiske) input, som man mener, bestyrelsen bør forholde sig til.

Trygve Andersen

Revidering af referencematerialet 2008-2010

Af Anne Bingen-Jakobsen og
Niels Reinholt Petersen

Logopæder ansat ved CSU i Roskilde og sygehuset i Køge, der i 2003 udgav 'Referencemateriale til auditiv stemmebeskrivelse' havde allerede på tidspunktet for udgivelsen en ambition om at revidere materialet og udskifte eksempler af teknisk dårlig kvalitet.

Projekt 'Revidering af referencematerialet' finansieres hovedsageligt af midler fra Vibeke og Viktor Blochs legat.

Formålet med projektet var i første omgang at gennemgå nye digitaliserede optagelser for at undersøge, om det kunne lade sig gøre at finde eksempler af teknisk god kvalitet til udskiftning af eksemplerne fra referencematerialet fra 2003 (temanummer af Dansk Audiologopædi, december 2003).

Projektgruppen består af Inge Ernst Kølle, Solveig Gunvor Pedersen og Anne Bingen-Jakobsen. Materialet er endnu en gang blevet til i et samarbejde med Niels Reinholt Petersen og Preben Dømler, der er tilknyttet audiologopædistudiet ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet. Viceformand og afdelingsleder Anja Bau fra CSU i Roskilde har fungeret som projektleder og har været involveret i den overordnede planlægning, og vi har haft sekretær Anne Jessing fra CSU med som sekretær på projektet.

Processen

Grovlytning

Projektgruppen tog på internat i 2 døgn for i første omgang at lytte til de godt 500 stemme-

optagelser med oplæsning af teksten Vinden og Solen, som vi havde samlet i løbet af de foregående 4-5 år. I første omgang ville vi inddele lydeksemplerne efter de 10 kvaliteter, som optræder i det hidtidige referencemateriale. Men vi valgte samtidig at lytte efter gode eksempler på en overordnet 'grad af dysfoni'.

Ved grovlytningen måtte mange eksempler sorteres fra på grund af ringe oplæsning, distraherende dialekt, påfaldende talekarakteristika, eller det at for mange forskellige kvaliteter var repræsenteret i samme stemmeeksempel.

Finlytning

Vi foretog derefter en finlytning af de udvalgte ca. 150 stemmeoptagelser med hovedtelefoner i et roligt miljø (Lingvistisk Laboratorium på Københavns Universitet, Amager) og fandt frem til en foreløbig udvælgelse og gradsinddeling af eksemplerne.

Verificering af eksemplerne ved lytterpanel

Projektgruppen præsenterede de udvalgte eksempler for et lytterpanel bestående af en gruppe erfarne stemmelogopæder (arbejdsgruppen fra udarbejdelsen af Skema til udredning af dysfoni). De 10 logopæder lyttede på eksemplerne over 2 omgange, og vurderede kvaliteten af eksemplet samt hvilken grad, de syntes hvert eksempel kunne repræsentere. Herefter analyserede vi resultaterne af disse lyttesessioner, og udvalgte på det grundlag de eksempler, der skulle med i det reviderede materiale.

Mande- og kvindestemmer

Vi har i den reviderede udgave af referencematerialet valgt at bringe flere eksempler på den samme grad og kvalitet repræsenteret ved både en mande- og en kvindestemme. Dette er gjort for, at utrænede lyttere bedre kan identificere

den pågældende kvalitet på trods af de køns-mæssige forskelle. I det tidligere materiale var det kun ved kvaliteten 'grov', at vi havde eksempler på både mande- og kvindestemmer.

Antallet af grader ved auditiv stemmebeskrivelse

Da vi begyndte arbejdet med at revidere materialet, havde vi en idé om, at det ville være hensigtsmæssigt at benytte samme antal grader som i Skema til udredning af dysfoni (ICF-grader 0-4). Temmelig sent i processen gik det op for os, at det ikke lod sig gøre at finde eksempler på grad 1, 2, 3 og 4 inden for samtlige kvaliteter, og konsekvensen blev derfor, at vi ville være nødt til at nøjes med to eksempler inden for hver kvalitet – det vil sige enten grad 1 eller 2 og grad 3 eller 4. Vi blev opmærksomme på, at produktet under denne form ikke ville blive optimalt som referencemateriale med de mange 'huller'. Efter som man i Danmark har vænnet sig til at lytte efter grad 1, 2 og 3, besluttede vi at bevare de oprindelige 3 grader. Også for at være tro mod det oprindelige materiale.

Fremtidig forskning vil forhåbentlig belyse i hvilket omfang logopæd-ører lader sig kalibrere til at bedømme 4 eller flere grader.

Antallet af kategorier/kvaliteter

Vi har udvidet materialet med kategorien 'grad af dysfoni', fordi denne også er indføjet i den nyeste version af Skema til udredning af dysfoni, og fordi det giver god mening at give et overordnet bud på, hvor dysfonisk en stemme er. Grad af dysfoni er logopædens subjektive oplevelse af, hvor dysfonisk stemmen er, og skal ikke ses som et udtryk for den samlede sum (eller et gennemsnit) af de grader, som er givet til de enkelte kvaliteter i en stemme.

Akustisk analyse og filtrering af eksemplerne

Alle de udvalgte stemmeeksempler blev gennemlyttet og analyseret akustisk med det formål at vurdere den tekniske kvalitet. I en del af eksemplerne forekom 50 Hz brum fra lysnettet. I nogle eksempler forekom herudover overtoner til brummet. Brum (og eventuelle overtoner) dæmpedes ved højpas-filtrering ved en fre-

kvens, der lå under den pågældende stemmes toneleje. Det kontrolleredes, at filtreringen ikke gav anledning til nogen hørbar ændring af stemmekvaliteten. Dette arbejde udførtes af Niels Reinholt Petersen.

Produktion af cd

Der blev indtalt ny speak på KUA i samarbejde med Preben Dømler, som siden lagde eksemplerne i den ønskede rækkefølge, og justerede niveauet, så der var balance mellem spoken og eksemplerne. To eksempler er gengangere fra det oprindelige materiale.

Booklet

I den medfølgende booklet er der foretaget en del rettelser. Særligt hvad angår definitionerne. Vi ser teksten som et væsentligt bidrag til at afklare tvivl om anvendelsen af materialet og definitionerne af de enkelte kvaliteter. Ved at sælge materialet til lavest mulige pris, blot for at få dækket udgifterne fra fremstillingen af materialet, ønsker vi at undgå kopiering af cd'en, og at sikre at booklet'en ledsager cd'en til hver en tid.

Fremtidig revidering af materialet

Ved en fremtidig revidering af materialet kunne man overveje at bringe flere eksempler inden for den samme kvalitet og grad. Dette ville opkvalificere materialet og mindske risikoen for, at de træk i hvert enkelt stemmeeksempel, der ikke hidrører den aktuelle kvalitet, af utrænede lyttere fejlagtigt tolkes som værende en del af kvaliteten.

Vi er bekendt med, at der i forbindelse med afholdelsen af et fordybelseskursus i auditiv og akustisk stemmebeskrivelse dette semester på Københavns Universitet, har været studerende, der har været forvirrede over, at de fleste lydoptagelser med stemmeelever fra klinikken afslører flere end én kvalitet. Det er jo netop et af de store problemer med at fremstille et referencemateriale med en klar præsentation af de respektive stemmekvaliteter – at de sjældent forekommer isoleret.

Alligevel er vi glade for endnu en gang at kunne præsentere et referencemateriale fortrinsvist til

brug for logopæder, øre-næse-halslæger og foniatere i Danmark. Tak til alle, der har været med i processen, og tak til Ditte Søbæk Johansen og Jenny Iwarsson for gode kommentarer og sparring undervejs.

Materialet kan erhverves ved, at man kontakter sekretær Anne Jessing på CSU i Roskilde på 46 31 72 10 eller annejes@roskilde.dk. Prisen er 50,- inklusiv forsendelse.

*Audiologopæd Anne Bingen-Jacobsen,
Center for Specialundervisning,
Roskilde*

*Niels Reinholt Petersen, lektor
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab,
Københavns Universitet*

Reference cd'en er nu klar i en ny revideret udgave

***Den kan rekvireres hos:
Anne Jessing, sekretær
ved Center for Special-
undervisning i Roskilde:
annejes@roskilde.dk***

**Pris: 50 kr.
inkl. forsendelse**

Vejrtrækningsrytmisk Fonation, VRF – status 2010

Af Aase Ørsted

I 1994 modtog jeg – som eneste skandinaver – et certifikat af professor Coblenzer, der godkender mig som underviser i VRF-metoden. Som følge heraf oprettede jeg i 1996 VRF-uddannelsen her i landet og har siden afholdt kurser på de forskellige niveauer hvert eneste år, siden 2005 også i Norge. På grund af alder er jeg nu så småt ved at trappe ned. For at VRF-metoden, der har vist sig som et effektivt arbejdsredskab i det logopædiske arbejde, kan bevares rent og uforfalsket, skriver jeg denne artikel og vil i de kommende år arbejde på at uddanne nye instruktører.

Det var først på IALP konferencen i Edinburgh i 1983, det gik op for mig, at der i hele verden eksisterer andre åndedræts-, stemme- og talemetoder end Forchhammers Auditivt Analytiske metode og Sven Smiths Accentmetode, som jeg havde lært på min grunduddannelse. En hollandsk kollega, Joopi Kuyper, fortalte om de hollandske metoder og om Pahn og Coblenzer og argumenterede for vigtigheden af at kende flere forskellige metoder for at kunne imødekomme klienternes forskellige behov.

I 1984-86 tog jeg Coblenzers tre første kursusdele i Schweiz og var på studieophold hos ham i Wien i 1987. I 1988 holdt jeg sabbatår og var »handelsrejsende i Coblenzer«. I årene 1997-2002 gentog jeg kurserne i Schweiz og tog også den fjerde og sidste kursusdel, »Interpretation«, hos professor Coblenzer selv. Hver gang, jeg kom hjem fra et kursus og havde lært nye teknikker, afprøvede jeg dem på mine klienter, voksne og børn med stemmelidelser, dysartri og andre talelidelser, og de viste sig - ofte til min

egen overraskelse - at give særdeles gode resultater. Når jeg videregiver teknikkerne til kolleger, kan jeg derfor altid sammenholde dem med egne erfaringer og nøjagtigt beskrive deres formål og forventede effekt i arbejdet med forskellige tale- og stemmeproblemer.

Om VRF

Vejrtrækningsrytmisk fonation, VRF, betyder, at man tilpasser længden på sine talte og sungne fraser til sin naturlige, individuelle vejtrækningsrytme - og ikke omvendt lader tankeindholdet styre talestrømmen, så vejtrækningen kommer til at halte bagefter med vilkårlige, dybe indhalinger.

VRF er også det danske navn på en metode, der i løbet af 1960'erne blev udviklet af professor Horst Coblenzer under navnet AAP (Atemrhythmisch Angepasste Phonation). Et beskedent navn, kan man synes, på en omfattende, holistisk metode, som imidlertid klart understreger hvilken afgørende vægt, Coblenzer selv til lægger princippet om, at taleinspirationen skal være naturlig og fysiologisk, »hurtig, lydløs og uden besvær«, og aldrig vilkårligt snappende forud for eller midt under den talte frase. Metoden kunne med lige så stor ret have heddet »den rytmisk-intentionelle metode« eller »den fysiologiske, partnerorienterede metode«. Da det er umuligt med få ord at give et udtømmende signalement, står det grundlæggende princip, VRF, emblematiske som navn for hele metoden.

Professor Coblenzer og hans metode

Horst Coblenzer blev født den 1. august 1927 i Bochum i den tyske delstat Nordrhein-Westfalen og blev uddannet som skuespiller ved Bochum Teater. I 1949 blev han ansat som skuespiller og senere »Sprachmeister« i Heinz Hilperts ensemble.

ble. Fra 1961 til 1997 var han lærer (»Ordinarus«) i åndedræt, stemme og tale ved Max Reinhardt Seminar, Universitet for Musik og Fremstillende Kunst, i Wien. I 1967 forsvarede han sin doktordisputats: »Vejrtrækningsrytmens betydning for skuespillerens sproglige udtryk« ved Teatervidenskabeligt Institut i Wien og blev dr. phil. Fra Wien blev han indbudt til at undervise ved teaterskolerne i Moskva og Stockholm. Medens han arbejdede ved Dramaten i Stockholm, aflagde han også besøg på teaterskolen i Oslo, hvor han til stor morskab og undren demonstrerede sine første øvelser med rekvisitter som laso og gyngestol.

Som led i udviklingen af sin metode fik han undervisning hos Gerda Alexander på hendes eutoniskole i København. Eutoni betyder den gunstige, optimale muskelspænding og er samtidigt navnet på Gerda Alexanders psyko-fysiske afspændings-og bevægelsesmetode. Principperne fra dette system blev integreret i Coblenzers metode, AAP.

Han var endvidere velbevandret i den omfattende tyske foniatiske litteratur og havde sat sig ind i funktionelle stemmebehandlingsmetoder af Fernau-Horn, Horst Gundermann, Schilling, Schlaffhorst-Andersen, Egon Aderhold m.fl. Flere af disse metoder har en bredere tilgang til øvearbejdet med inddragelse af grovmotoriske og psykiske processer end de få hidtil kendte metoder i Skandinavien.

Hertil kommer hans egen forskning sammen med lungefysiolog, senere professor Franz Muhar. Ved hjælp af røntgen- og EMG- undersøgelser af mellemgulvet under fonation, fastslog de, at mellemgulvet ikke blot er en vejtrækningsmuskul, men at det tager del i alt, hvad vi føler og gør. Det kan have en egenaktivitet, så det er i stand til at yde en tilpasset inspiratorisk modspænding under fonation. På én af deres røntgenvideoer ses tydeligt, hvorledes mellemgulvet hos en messingblæser følger de musikalske accenter, således at dets nedadgående bevægelser ikke svarer til åndedrætspauser, men er udtryk for en støtteskabende energi, der udelukkende forårsages af psykisk engagement. Coblenzer konkluderer, at støtte er en funktion, der indfinder sig helt af sig selv, hvis man er tilstrækkeligt intentionel i situationen. Dette syns-

punkt afviger stærkt fra Estill's intellektuelle, mekaniske opfattelse, ifølge hvilken man vilkårligt udspænder hals, nakke og torso og træner »hjerne-computeren« til at indstille sig til enhver tid på den ønskede støtte-spænding.

Coblenzer og Muhar skrev sammen bogen: *Atem und Stimme*, der udkom i Wien i 1976. Min danske oversættelse »Åndedræt og stemme« udkom her i landet på Specialpædagogisk Forlag i 1988 og i revideret oversættelse i 2004.

Metodens vigtigste karakteristika

Coblenzer arbejder fra basis af fonationen og knytter stor interesse til mellemgulvets funktion. Et vigtigt træk er udnyttelsen af sammenhængen mellem bevægelse og vejtrækning. Hver bevægelse har sin egen vejtrækning, og da det er lettere at efterligne en måde at bevæge sig på end en måde at trække vejret på, ledsages en stor del af Coblenzers øvelser derfor af en grovmotorisk bevægelse eller gestus, der faciliterer vejtrækningen under tale, og gør det let at etablere den varige dybe costo-abdominale talerespiration. Dette gør metoden dynamisk og børnevenlig.

Desuden er man meget opmærksom på psykens indflydelse på vejtrækningen. Psykisk spænding påvirker det tonusregulerende nervesystem, dvs. når man arbejder intentionelt, med skærpet opmærksomhed, har man endnu mere luft – og dermed energi – til disposition. Mekaniske øvelser kan ikke helt undgås; men idet man prøver at gøre øvelserne intentionelle og meningsfulde, bliver de motiverende og lystbetonede, og der opnås bedre og hurtigere resultater. For voksne klienter opnås dette bl.a. ved at vælge lødige arbejdstekster, der taler til sjælen.

Endvidere gælder reglen, at al tale er kommunikation. Formålet er derfor dobbeltsidigt: Sunde taleorganer hos den talende – og evnen til at servere budskabet, så det er let at høre og opfatte for modtageren; dvs. at den talende hele tiden opretholder intensitet og kontakt. De mange grovmotoriske og intentionelle øvelser gør metoden holistisk, sikrer variation, motivation og intensitet i øveprogrammet og derved høj effektivitet.

Coblenzer påtager sig ikke æren for teknikker, som han ikke selv har opfundet. Som alle andre

står han på skuldrene af sine forgængere. Dette er han meget ærlig omkring, og hans bog rummer fyldige litteraturhenvisninger. Personligt er han især kendt for vippe-øvelserne og »bue-spænding«; men det er hans fortjeneste, at alle øvelser knyttes sammen i en meningsfuld sammenhæng med fælles underliggende teori.

Jeg kender ingen anden metode med så mange teknikker. Man får virkelig værktøjskassen fyldt op allerede på grundkurset. Jeg kender heller ikke nogen anden metode, der rummer et så stort, alsidigt og dynamisk artikulationsprogram som VRF.

AAPs udvikling i den tysktalende del af Europa

Allerede fra begyndelsen af 1960'erne holdt Coblenzer sommerkurser i kursuscentret Boldern i Männedorf ved Zürich Sø i Schweiz. Disse kurser – tre uger i juli – var velbesøgte med ca. 150 deltagere hver uge fra hele den tysktalende del af Europa samt Holland. Da jeg begyndte at komme i 1984 var der mange logopæder blandt deltagerne. I 1990'erne var metoden blevet vidt udbredt og fuldt integreret på de logopædiske grunduddannelser i Tyskland, Østrig, Schweiz og Holland, og kursUSDeltagerne var nu overvejende forretningsfolk, der ønskede at pleje deres sprog. I 2002 fyldte Coblenzer 75 år og holdt sit sidste kursus, hvorpå han solgte konceptet til sine medarbejdere.

Jeg har oplevet, hvorledes Coblenzer i 1980'erne havde et fast greb om undervisningen og holdt sine lærere i stramme tøjler, og hvorledes han i 90'erne havde slækket grebet og overladt mere til de enkelte lærere. Nogle af dem fortsatte loyalt efter Coblenzers retningslinjer, medens andre begyndte at køre deres eget løb og brugte egne traditionelle stemme- og taleteknikker.

Efter at lærerne overtog kurserne, var der kun få, der kørte en ren coblenzerlinje, og meget hurtigt faldt de ældste og dygtigste af lærerne fra. Der er nu kun få lærere tilbage, og i juli 2009 blev der kun holdt kursus i én uge med 35 deltagere.

Denne udvikling demonstrerer tydeligt, hvor galt det kan gå, når arvtagerne plejer egne interesser uden respekt for den overleverede metodes egenart.

Min omformulering af VRF i Danmark

Jeg har bestræbt mig på at videregive metoden så rent og loyalt som muligt, men har naturligvis også sat mit eget præg på den, i og med jeg har målrettet VRF-uddannelsen til logopædisk praksis.

Mine uddannelseskurser er, som kurserne i Schweiz plejede at være, organiseret i fire dele: Grundkursus, Stemmekursus, Artikulationskursus og Talekursus, hver af fem dages varighed, og undervisningen består af afvekslende teori og praktiske øvelser.

Grundkurset har som hovedformål at etablere den fysiologiske talerespiration. Det indeholder mange grovmotoriske tale- og stemmeøvelser, som er utroligt anvendelige over for både børn og voksne. Disse balancerende, rytmiske og svingende, gyngende øvelser, der virker tonusregulerende, findes ikke tilsvarende i nogen andre, kendte metoder her i landet.

Ved starten på Stemmekurset aflægges deltagerne en prøve, der viser i hvor høj grad, de behersker den fysiologiske talerespiration. Som en dansk nyskabelse udarbejdes en stemmeprotokol for hver enkelt deltager, der registrerer status og fremskridt. På Stemmekurset er de vigtigste regler at tøjle vejtrækningen og skaffe plads i svælgrummet, så man kan udvinde større stemme-volumen med mindre anstrengelse. Arbejdet fra Grundkursus fortsættes, men der til sættes finmotoriske stemmeøvelser med udgangspunkt i larynx og ansatsrøret. Hertil føjer jeg selv parallelle øvelser fra andre metoder, som Forchhammer, Estill og Pahn for at give en så omfattende indføring i stemmearbejdet som muligt.

På artikulationskurset er formålet at fremme en plastisk artikulation hos deltagerne ved hjælp af grovmotoriske og finmotoriske artikulationsøvelser. Der aflægges også en prøve ved begyndelsen af dette kursus og udarbejdes en artikulationsprotokol for hver deltager. Hvor tekstarbejdet hos Coblenzer havde til formål at skærpe skuespillernes evne til fortolkning, udvælger jeg teksterne til logopædiske formål, alt efter hvilke kvaliteter, det ønskes fremelsket: et godt flow, rytme, pausering, modulation, distinkt artikulation etc.

Talekurset blev først etableret her i landet i 2007. Det giver det endelige overblik over den samlede metode og handler i bredere forstand om kommunikation og logopædens rolle. Dette kursus, der hos Coblenzer havde et rent retorisk indhold, har jeg omformet, så det svarer til logopæders behov. Det omfatter bl.a. live workshops med klienter, så deltagerne får lejlighed til at anvende og diskutere de lærte teknikker.

Bevægelsestimernes opvarmende grovmotoriske øvelser, som i Schweiz blev ledet af en bevægelsesterapeut, har jeg i højere grad integreret i metoden. Her bruger jeg øvelser, som jeg selv har lært i Schweiz, samt yoga-, eutoni- og Schlaffhorst/Andersen- øvelser, som hører med til Coblenzers forudsætninger. Jeg mener, det er et godt princip, at man i ethvert øvelsesforløb indtænker en grovmotorisk opvarmning og afsluttende grovmotorisk/fonatorisk integration.

I mit kursusarbejde afviger jeg fra Coblenzer ved, at jeg mere eksplicit forklarer teorien. Coblenzer blev vred, hvis folk stillede for mange spørgsmål, da han ville undgå, at arbejdet blev overfladisk intellektuelt. Man skal gøre erfaringer med kroppen, da der nemlig er stor forskel på *at kende* og *at kunne*! Men når man arbejder med kolleger, der skal kunne bruge metoden bevidst og forstå principperne, er man nødt til at forklare sig tydeligt. Når vi har udført en serie øvelser, bliver de gennemgået, så deltagerne kan skrive dem ned. Dette blev i begyndelsen kritiseret af nogle kursusdeltagere, som hellere ville have alt færdigserveret; men det står ikke til diskussion! Når folk selv skriver deres noter, er der chance for, at de i højere grad forbinder sig med stoffet og forstår meningen med øvelserne.

På Grundkurset gennemgår jeg i morgentimerne det teoretiske grundlag. På Stemme- og Artikulationskurserne får deltagerne små teoretiske opgaver, som de skal løse i grupper på to eller tre og gennemgå for resten af holdet. På den måde tilegner de sig aktivt det teoretiske stof. Dette er også en nødvendig nyskabelse fra min side.

På samtlige kurser understreges den logopædiske dimension, idet øvelserne sættes i relation til de stemme- og taleproblemer, som de erfaringsmæssigt har vist sig virkningsfulde overfor.

VRFs udvikling i Danmark

Allerede efter mit første kursus i Schweiz i 1984, begyndte jeg at holde små coblenzerkurser i Danmark. Mange var begejstrede lige som jeg selv, men jeg mødte også meget modstand og kritik. Uden at undersøge sagen nærmere prøvede man at bedømme VRF på gammelkendte metoders præmisser, hvilket jo næppe var fair. Der var ringe forståelse for, at hver eneste øvelse har et klart defineret, pædagogisk formål, og mange troede, at de ledsagende grovmotoriske bevægelser var noget poppet pjat, der bare skulle se smarte ud og more børnene.

I de første år holdt jeg korte én-, to- eller tre-dages kurser, hvor jeg på en forenklet måde fremhævede de vigtigste elementer, men måtte udelade fine detaljer. Det gav deltagerne en falsk tryghedsfornemmelse, så de hurtigt troede, de nu vidste alt, hvad der var værd at vide om VRF. Efter at jeg i 1996 begyndte at holde egentlige uddannelseskurser, blev jeg i stand til at gå grundigere til værks og give en ordentlig dækning af det samlede metodeindhold, hvilket har været langt mere tilfredsstillende.

For tyve år siden vakte mine videodemonstrationer af undervisning med coblenzerøvelser stor opsigt. Nu om dage kan det ske, at de gammeldags og teknisk set primitive optagelser vækker utilsigtet munterhed. Det er jo i mellemtiden blevet en selvfølge, at man udfører dynamiske, grovmotoriske og intentionelle tale- og stemmeøvelser med børn og med voksne klienter. Ved kursusstart oplever jeg undertiden, at nogle deltagere allerede på forhånd kender enkelte øvelser – ganske vist ofte med forkert udførelse og uden at forstå formålet. De har lært dem på 2., 3., 4. eller 5. hånd af nogen, der aldrig selv har deltaget i et VRF-uddannelseskursus!

Fra 2005-2008 holdt jeg samtlige uddannelseskurser på Bredtvet i Oslo og i Alta og Tromsø i Nordnorge. Én af deltagerne fra Bredtvet udtalte, at indførelsen af VRF havde betydet et paradigmeskift i norsk logopædi. Selv om mange sikkert nødig vil indrømme det, vil jeg dog mene, det samme er tilfældet i Danmark. De nye værktøjer har givet os nogle nye muligheder, som ikke var til stede før i tiden. For eksempel gør de børnevenlige teknikker det nu muligt at

arbejde med små børns hæse stemmer.

I begyndelsen syntes jeg jo nok, at Coblenzer kunne være lovligt nidkær og striks; men efter at jeg selv i mange år har arbejdet med formidling af metoden, forstår jeg ham bedre. Det kan forekomme paradoksalt, at en metode, der virker så legende og let, kræver meget disciplin og omhu; men hvis øvelserne udføres på en slap og sjusket måde, har de simpelthen ikke den tilsigtede effekt.

VRF i fremtiden?

Nogle steder bruges VRF rent æstetisk til managementkurser og stemmecoaching, uden tvivl med gode resultater og god indtjening. Det logopædiske arbejde er mindre lukrativt, men efter min mening langt mere tilfredsstillende og prisværdigt. Det er fantastisk, at man ved hjælp af teknikker, der er udviklet for skuespillere, på en fornøjelig og effektiv måde kan lokke en bedre tale frem hos dysartrikere.

Jeg håber naturligvis, at metoden må overleve her i landet, når jeg lægger op. I betragtning af, at VRF er den mest børnevenlige metode på markedet, har jeg svært ved at forstå, at ikke i det mindste grundkursusstoffet er obligatorisk undervisning på de logopædiske grunduddannelser her i landet, sådan som det er tilfældet i Tyskland, Holland, Schweiz og Østrig.

Jeg er nu i gang med at uddanne nye instruktører og har allerede certificeret to. Kandidaterne skal have gennemgået alle fire kursusdele, skal være i besiddelse af gode stemmer og have god forståelse for det teoretiske grundlag. Det skal helst være erfarne logopæder, og de skal stå i mesterlære og deltage i planlægning og udførelse af kurser, inden de kan certificeres. De skal helst »brænde for sagen«, som jeg selv gør, da man ikke kan arbejde med en intentionel metode på en mekanisk, halvt ligegyldig måde. Forhåbentlig vil man være tilstrækkelig kvalitetsbevidst til at sørge for, at de logopæder, der ansættes til at undervise i VRF, er ordentligt kvalificerede, dvs. har gennemgået uddannelseskurserne og helst også erhvervet et certifikat.

Jeg har haft et vidunderligt arbejdsliv – og har det stadig, nu i et lavere gear. Man skal ikke lade sig afskrække af kravet om engagement! Ydre hæder kan ikke opveje glæden ved at gå på op-

dagelse og finde ud af, hvordan tingene hænger sammen. Min rejse med Coblenzer har været én lang opdagelsesekspedition.

Og midt i anstrengelserne kommer belønningen i mødet med dejlige kolleger, studerende og klienter, der tager imod og giver mange fold tilbage i et samarbejde, hvor tingene lykkes.

Åse Ørsted er logopæd og gik på pension fra Taleinstituttet i Hellerup i 2000. Er nu privatpraktiserende.

Litteratur:

- Coblenzer og Muhar: Åndedræt og stemme. Specialpædagogisk forlag, Herning 2004.
- Åse Ørsted: Fonationens neurologi. Dansk Audiologopædi, oktober 1997.
- Åse Ørsted: Børnestemmer. Specialpædagogik. Juni 2004.
- Gerda Alexander: Eutonie. Ein Weg der körperlichen Selbsterfahrung. Kösel Verlag, München 1976.
- Volkmar Glaser: Eutonie. Das Verhaltensmuster des menschlichen Wohlbefindens. Karl F. Haug Verlag, Heidelberg 1981.
- Henning Karlstad: Stemme og stemmevansker i: Med hjerte for språk og tale gjennom 90 år, s. 35-56, Bredtvet kompetansesenter, 2009.

VRF Coblenzer Grundkursus

VRF Coblenzer Grundkursus

afholdes eksternt i København
i uge 34, d. 23.-27. august 2010
Instruktører: Åse Ørsted og Finn Lund Davidsen
Deltagere: Max. 15
Deltagergebyr: 4.500 kr.
Tilmelding: Åse Ørsted senest 15. juni 2010

VRF Fortsætterkursus I: STEMME

afholdes eksternt i København.
i uge 5, d. 31. januar – 4. februar 2011
Instruktører: Åse Ørsted og Finn Lund Davidsen
Deltagere: Max. 10
Deltagergebyr: 5.500 kr.
Tilmelding: Åse Ørsted senest 15. nov. 2010

VRF Fortsætterkursus II: ARTIKULATION

afholdes i København eller Jylland.
i uge 34, 2011, d. 22. august – 26. august 2011
Instruktører: Åse Ørsted og Finn Lund Davidsen
Deltagere: Max. 10
Deltagergebyr: 5.500 kr.
Tilmelding til: Åse Ørsted, senest 1. juni 2011.
e-mail: aase.orsted@get2net.dk, tlf.: 45 81 76 30

BestSound[™]
Technology

Hvorfor gå glip af en eneste decibel?

Det gør du ikke med fordelene i BestSound Technology.

Du får du helt nye muligheder for forbedring af dine klients hørelse. Med den innovative nytænkning i BestSound teknologien er vejen åbnet for langt bedre tilpasning med en ny generation af Pure, Life og Motion apparater. Vi glæder os til at præsentere dem for dig.

Kontakt os på tlf. 63 15 40 05. Se mere på www.siemens.dk/hearing.

Answers for life.

SIEMENS

Specialeoversigt 2008

- audiologopædiuddannelsen på Københavns Universitet

Nedenfor følger abstracts fra audiologopædiske specialer, der blev afleveret til bedømmelse i kalenderåret 2008. Langt de fleste af specialerne kan rekvireres på www.bibliotek.dk (se fodnote¹).

I kommende numre af DA vil nærværende københavnske specialeoversigt fra 2008 blive fulgt af en lignende oversigt fra 2009 og af oversigter over de indleverede specialer fra logopædi- og audiologiuddannelserne på Syddansk Universitet i Odense. Det er redaktionens ambition fremover at publicere aktuelle specialeoversigter. Ældre specialer fra KU kan findes på <http://kubis.ku.dk/> - man skal så gå ind under avanceret søgning i Rex-litteratursøgningen.

Anne Francis Berg og
Carina Vallentin Degn Mårtensson

**Voice disorders – disordered voices.
How well can voice disorders in adults be
predicted from voice disorders in children?
A multiple case study of possible connections
between voice disorders in children and adults.**

Vejledere

Niels Reinholt Petersen og Marie Wolter Bertelsen

Abstract

The aim of the present investigation was to explore possible connections between voice disorders occurring in children and voice disorders occurring in adults in order to uncover, how well voice disorders in adults can be predicted from voice disorders in children.

Six young persons, aged 25 on average, who were diagnosed with and treated for voice disorders

when they attended infant school, took part in the investigation. Because of inconsistency of the initial investigation, carried out 19 years before, it was impossible to investigate them as a group and thus our investigation turned out a multiple case study. On one day each of the six subjects filled in a Voice Handicap Index questionnaire, were examined by an ENT specialist in a hospital clinic, and last we interviewed them and recorded samples of their voices with particular emphasis on testing the functionality of their voices. The voice samples were perceptually evaluated by us as well as by four experienced speech-language therapists with specific knowledge of voice disorders. Also acoustic analysis were carried out using the voice analysis programs praat and MDVP (Multidimensional Voice Program). For each subject we compared all results of the analyses with due regard to the observations from the initial investigation and summarized it to a voice profile, outlining the present status of the functionality of the voice of each subject and stating the prognosis for the years to come depending on whether we considered them able to change inappropriate voice behaviour and poor vocal habits or not.

We found that four of the six subjects had a voice problem ranging from mild to moderate and one more was at high risk of developing voice problems. Even though we regard voice disorders as a complex of symptomatological and physiological causes, we were not able to predict the presence or non-presence of a voice problem for each subject. Yet it seems that perceptual voice characteristics are the same for both the child and the adult, which points to the risk of holding on to inappropriate vocal habits from childhood to grown life in spite of speech therapy.

Conclusions: Our thesis points clearly out the

need for controlled longitudinal investigations regarding long term impact of passive smoking in relation to persisting voice problems and regarding the effectiveness of speech therapy on children depending on the form, content and method of the therapy. The multiple case study points out the complexity of voice disorders calling for a most differentiated view when assessing them. It will be worth while to investigate if poor vocal habits in childhood persist into grown life in order to find out how to prevent childhood voice problems to develop into a functional voice disorder for the grown person.

Kontakt

franciskan@mail.dk
carinadegn@nyka.dk

Anne-Sofie Nielsen

Tilpasning af høreapparater for optimering af sprogtilegnelsen hos børn 0-3 år

Bonnie Torngaard

I obs. for Verbal Dyspraksi: en beskrivelse af det teoretiske og pædagogiske grundlag for verbal dyspraksi med særlig vægt på differentialdiagnosticering

Vejleder

Lars von der Lieth

Abstract

Developmental Apraxia of Speech. Childhood Apraxia of Speech. Developmental Verbal Dyspraxia.

What is this speech-sound disorder, called by so many different names, all about?

Children with severe speech production deficits in the absence of other more general problems may often be considered to reflect deviant motor speech control.

Historically, the label of Apraxia of Speech (or one of its variants) has been used, often indiscri-

minately, to describe many of these children.

This label has also been applied, appropriately or inappropriately, to a variety of problems. The disparity among applications of this label has been a source of confusion and controversy for years. Neither clinicians nor researchers, despite substantial effort and discussion, have been able to negotiate an agreeable compromise to this controversy. Yet, they remain – these children who struggle to produce even the simplest of communications.

The aim of this dissertation is to provide a description of the theoretical and clinical foundation of Developmental Apraxia of Speech, as well as highlighting those aspects of the disorder which in many years have been a topic of discussion amongst clinicians and scientists of speech pathology.

The purpose of this description is to reveal the true nature of Developmental Apraxia of Speech. By understanding the true nature of developmental Apraxia of Speech it is my hope that we, as examining clinicians, enhances our proficiency in carrying out professional examinations and observations in order to diagnose the disorder and differentiate the disorder from other related speech-disorders.

The dissertation is divided into two main sections. The first section discusses the theoretical foundation of Developmental Apraxia of Speech. Definitions, terminology, etiology, epidemiology and symptomatology of Developmental Apraxia of Speech are discussed as well as its relationship to other forms of Apraxia. Furthermore, perspectives on classifications of speech disorders in general are discussed. And finally a theoretical model from which to consider motor speech disorders in children is provided.

The other section change's the dissertations focus from the theoretical perspective on Developmental verbal Dyspraxia to a more clinical perspective, in which different assessment procedures and features of motor-programming treatment with children exhibiting Developmental Apraxia of speech are discussed.

Kontakt

bonnie.g@get2net.dk

Charlotte Skelkjær

**Den professionelle talestemme.
En undersøgelse af stemmekrav og
risikofaktorer for at udvikle
stemmeproblemer blandt folkeskolelærere,
præster og skuespillere**

Charlotte Torp

**AVT - AV ... VA?,
vurdering af Auditory-Verbal therapy**

Ditte Kristine Søbæk Johansen og
Mikkel Fruerlund Kamp

**Dyspraksi i et psykologisk perspektiv.
En gennemgang af seks diagnostiske
markører for dyspraksi
belyst ud fra to caseundersøgelser**

Vejleder

Elisabeth Willadsen

Abstract

Developmental Verbal Dyspraxia (DVD) is a disorder in the programming of speech, which is not due to a physiological, or a cognitive origin. There is a growing interest for DVD in Denmark, but the specific characteristics of the diagnosis compared to other disorders of communication is still not clear-cut. The purpose of this study, therefore, is to investigate the presence of six chosen diagnostic markers assumed to be related to DVD in two case studies.

The theoretical framework is considered from a psycholinguistic point of view. The construction of a psycholinguistic model is discussed on the basis of three such models and the construction of a specific psycholinguistic model to explain DVD is provided (*Ozanne's model*).

Six diagnostic markers for DVD are chosen to match the three levels in Ozanne's model, from which specific deficits in DVD is thought to arise. First, studies on each diagnostic marker are

presented. Then, the results of two case studies are presented and the presence or absence of each diagnostic marker in each of the two cases is discussed. The two cases represent one child already diagnosed with DVD, and one child with suspected DVD. The material which forms the results for each child is: (1) an articulation test conducted three times, (2) three samples of semi structured spontaneous speech, (3) a test of auditory discrimination, and (4) a standardized oral motor screening tool.

When the results from the two case studies are held up against Ozanne's model, surprisingly, for the child who were already diagnosed as having DVD the diagnosis could not be confirmed, but for the child with suspected DVD the suspicion was further strengthened. These results are discussed in terms of the applicability of Ozanne's model to DVD and the strengths and weaknesses of the method in the two case studies.

Kontakt

ditte_johansen@hotmail.com

mikkel.kamp@gmail.com

Erla Agnes Guðbjörnsdóttir

**Valg af kommunikative hjælpemidler
til børn uden talesprog:
hvad kan Social Networks bruges til?**

Helle Langborg Hansen

**Udvikling af kommunikationsstrategier hos
afasiramte - et videoobservationsstudie**

Vejleder

Dorte Mohaban Saltoft

Abstract

Background and aims: Aphasics with major verbal problems experience great difficulties in verbal communication with their surroundings. Therefore, they need to learn how to use other

communication strategies to get a message across. This could be by drawing, gesture, mime, or writing.

I have met with two speech therapists conducting group therapy sessions for aphasics with communication problems. The speech therapists were wondering whether the results they saw in their group therapy were objective. Did the positive results convey the therapists getting to know the aphasics better after a period of time, and because of that getting better at figuring out what the aphasic intended to say or were it actual improvements. The aims of my study is to find out whether the aphasics developed any communication strategies which could be seen by an observer during a three month period of group therapy. I want to study which strategies each participant might develop and whether they needed prompt to use these strategies. I also want to find out what kind of development the speech therapist believe to observe after three months.

Methods and procedures: I have video recorded two men and a woman attending group therapy. I have transcribed the parts of the therapy sessions where the aphasics used total communication in their conversation. I have made a two part questionnaire for the speech therapists to fill out for each aphasic after my first and my second observation. The first part of the questionnaire intends to clarify which goals the therapists had for each aphasic and what modalities of total communication they believed each participant would develop during the period between my observations. The second part of the questionnaire intends to clarify whether the participants had reached their goals and in which modalities of total communication the therapists see a development.

Outcomes and results: I have seen a development of total communication in all three participants. The three participants have all developed new strategies. The two men have become better at shifting between the strategies depending on what would help them to communicate their message. The results of the questionnaire indicate that the speech therapists have seen almost the same results as I. The speech therapists and I have seen a development in two of the partici-

pants, however we do not agree on the woman's development.

Conclusions: My results suggest that it is possible to teach aphasics to use total communication by group therapy and it is possible to see a development of total communication as an observer. The results call for further investigations in the area which could be a follow-up study or a questionnaire about the development for relatives.

Kontakt

hellelangborg@gmail.com

- - - -

Hrafnhildur Geirsdóttir

**En analyse og vurdering af Viborg materialet
- en test af produktivt ordforråd hos børn**

- - - -

Ida Grethe Pedersen

Afasi, Gestus og Tegn

- - - -

Inga Thorup Thomsen

Børns indsigt i historiestruktur - en analyse af historiestrukturs psykologiske validitet samt sammenhængen imellem forståelse for historiestruktur og læseforståelse

Vejleder

Carsten Elbro

Abstract

This paper examines the psychological validity of a story structure and to find out in what way children express their knowledge of a story structure. Furthermore, I wish to evaluate the correlation between story structure and reading comprehension and, in particular, to evaluate whether knowledge of a specific story structure is predictive of the reading comprehension.

The first two chapters comprise the theoretic

foundation in order for the reader to be able to understand the last two chapters concerning the psychological validity of story structure and the correlation between knowledge of story structure and reading comprehension respectively. In Chapter 1 I address the discussion of the two different opinions of the process of understanding the structure of a story. In Chapter 2 I explain the parts of the process of understanding narratives that might be of specific importance to reading comprehension. In Chapter 3 I explain why story structure has a psychological validity.

Chapter 4 contains my answer to the question of whether story structure is predictive of reading comprehension. My overall conclusion is that a story structure is predictive of reading comprehension - or at least they are predictive to language comprehension and thus indirectly also predictive to reading comprehension. Further, the distinction between story knowledge and story conventions is necessary when interpreting long-term studies and the use of sentence conjunctions is important in understanding the degree of a child's knowledge of story structure and that that knowledge can be useful in teaching a child about narrative structure.

Kontakt

inga.thorup.thomsen1@hokbh.dk

Jeanette Bremer Nielsen

Det mentale leksikon og testning af receptivt ordforråd, ændring af Peabody-testen

June Gudnitz

Simple konsonantklyngers kompleksitet – en undersøgelse af voksne ordblindes stavning af konsonantklynger

Vejleder

Carsten Elbro

Abstract

The purpose of this MA dissertation was to examine the spelling of consonant clusters with regular sound-letter correspondences in contrast to simple consonants of adult Danish dyslexics and to explore whether adult dyslexics have the same difficulties in spelling consonant clusters as normal beginning spellers.

Also the influence of the number of consonants, the position of the cluster and the sonority in the pre- and postvocalic consonant was tested. Two studies were made. One was an examination of words from a corpus of spellings of dyslexics. The other was an experimental study with 16 dyslexics who carried out spelling of nonwords with clusters and an auditory phoneme deletion task. This task was included to see whether there was a correspondence between the tasks indicating a relation between phonemic difficulties and spelling difficulties.

The questions asked were; are consonant clusters more difficult to spell than single consonants? Is the spelling of clusters in onset position easier than coda? Is it easier to spell a cluster with two consonants than three? Does the sonority in the consonant near the vowel influence the spelling of the cluster? These questions were asked in both studies, and the first was confirmed in both studies, and also the second at least for clusters with two consonants. However, the two last questions was not clearly answered in the first study, but in the second study it was confirmed that it was more difficult to spell a cluster with three consonants than one with two. Finally there was the question of sonority and this result was opposite to those of English, American and Dutch studies; in this study in Danish the most difficult clusters were the ones with least sonority in the pre- and postvocalic consonant (i.e. plosives and fricatives). Also a correlation between spelling and phoneme deletion of consonant clusters was found which suggests difficulties with phonemic awareness. Further investigation of spelling of Danish clusters is necessary to confirm the results of this study.

Kontakt

june_gudnitz@yahoo.dk

Dansk version af TROG-2

Nyhed!

Den populære test for grammatisk forståelse, TROG-2, findes nu i en dansk version. TROG-2 kan give psykologer, logopæder, talehørelærere og specialpædagoger et redskab i deres arbejde med udredning, diagnosticering og intervention over for børn med sprogforstyrrelser eller sproglige forsinkelser. TROG-2 giver også mulighed for, i forlængelse af den kvantitative analyse, at udføre analyser af barnets specifikke vanskeligheder gennem en kvalitativ analyse af de typer fejl, som barnet producerer.

Normeringen af TROG-2 er sket på initiativ fra projektgruppen fra NASUD (Normal og Atypisk Sproglig Udvikling hos Danske børn) bestående af Kristine Jensen de López, Ane Knüppel og Lone Sundahl Olsen. Normeringsdata bygger på testninger fra 501 danske børn i alderen 4 til 15 år, indsamlet i efteråret 2008 og foråret 2009.

TROG-2 koster 2 800 kr. for et komplet sæt, bestående af vejledning, 25 stk. registreringsskemaer samt stimulusbog.

Du kan bestille TROG-2 på vores hjemmeside www.pearsonassessment.dk eller ved at henvende dig til vores kundeservice på telefon 80 88 99 40, fax 80 88 99 39 eller email info.dk@pearson.com.

Læs mere på www.pearsonassessment.dk

PEARSON

Karina Brunsgaard Bek

En VAKS strategi? En undersøgelse af vokalstrategiens effektivitet i undervisning af ordblinde elever

Vejleder

Carsten Elbro

Abstract

The remediation of dyslexia is a topic of growing interest in Denmark. In the field of reading research, there are several suggestions on how to remediate the phonological processing difficulties at the core of dyslexia.

This MA-thesis concerns the effectiveness of a newly developed decoding strategy training. It is suggested that the *vowel* strategy, with its focus on vowels and a structure similar to that of the linguistic unit *onset-rime*, will facilitate the decoding of simple structure words as well as words with *consonant clusters*, thereby boosting the *working memory* of the dyslexic student. It is also suggested that the vowel strategy training might improve the *phonological representations*. Arguments from previous research on these topics are presented to render this view probable.

A six week training study with 60 Danish dyslexic third grade students was designed in order to test the hypothesis that the vowel strategy is more effective in remediating problems with decoding.

In one group, 35 students were trained in phonics using the vowel strategy, where the students were taught how to decode the vowels of the word before moving on to decoding the consonants of the word. In another group, 25 students were trained in phonics using a traditional analytic-synthetic strategy in decoding. All students received a total of 20 lessons of training.

The results of the training study showed significant effects on decoding and spelling for both the vowel strategy group and the traditional strategy group. In fact the traditional strategy group improved more than the vowel strategy group, though not significantly.

These findings in Danish dyslexics replicate those of the meta analysis by the National Rea-

ding Panel (2000); that a systematic and intensive phonics method is effective in increasing dyslexic students' ability to decode words.

Further studies are needed to determine whether or not the vowel strategy provides extra help in the areas listed above, thereby facilitating the remediation process. Perhaps more than 20 lessons are needed for the vowel strategy to render effective outcomes. It is also mildly possible that the strategy may be too difficult to grasp for some dyslexics.

In view of these results, it cannot be recommended to choose the vowel strategy over a traditional one in the initial attempt to remediate dyslexics' problems with decoding. It is however suggested, that the vowel strategy might be used as an alternative to the traditional strategy, if no progress is made with a traditional strategy.

Kontakt

karinabrunsgaard@gmail.com

Kirstine Bagger Kristensen

Dead regions i cochlea - et litteraturstudium

Vejledere

Niels Reinholt Petersen og Claus Elberling

Abstract

Some people do not get the expected benefit from their hearing aids. One explanation for this is that sensorineural hearing impairment is often associated with damage to the hair cells in the cochlea. This damage sometimes leads to a situation where inner hair cells and/or neurons are functioning so poorly that a tone producing peak basilar-membrane vibration in that region is detected by off-place listening. These regions are called dead regions. This paper gives a review of the research from the past 8-10 years on dead regions. The main focus of this paper is on the definition of dead regions, physiological reasons for dead regions, prevalence, two tests used to test for dead regions are described and some of the consequences of dead regions are

presented. These consequences are noisiness of pure tones, pitch perception, speech intelligibility in quiet and speech intelligibility in noise. Dead regions have important implications for the fitting of hearing aids and how persons with dead regions are being rehabilitated. Up to 33% of people with sensorineural hearing loss have one or more dead regions. Therefore the importance of knowledge of dead regions is emphasized. This paper also has a chapter on anatomy and physiology of the ear and a chapter on basic acoustics – both dealing with topics that are important for the understanding of dead regions.

Kontakt

iversen_13@yahoo.dk

Lea Provstgaard Larsen

Anvendelse af redskaber fra kognitiv terapi i logopædisk stammeintervention for voksne

Vejleder

Bi Gram

Abstract

Specialet tager afsæt i de udfordringer, som logopæder møder, når de ønsker at anvende redskaber fra kognitiv terapi i stammeintervention for voksne. Kognitiv terapi har i praksis vist sig meget anvendelig i stammeintervention, men der er kun forsket meget lidt på området, og der findes ingen retningslinjer at støtte sig til. Med udgangspunkt i denne problemstilling har dette speciales hovedspørgsmål været:

- Hvordan kan redskaber fra kognitiv terapi anvendes i logopædisk stammeintervention for voksne?

For at kunne svare på problemformuleringens hovedspørgsmål, er opstillet følgende tre underspørgsmål:

1. Hvilke redskaber fra kognitiv terapi er egnede til logopædisk stammeintervention for voksne?
2. Hvad er den prioriterede rækkefølge af disse redskabers egnethed?

3. Hvilken pædagogisk tilgang skal logopæder have til anvendelse af disse redskaber fra kognitiv terapi i stammeintervention for voksne?

I specialet er teori om kognitiv terapi, voksenpædagogik og rådgivning samt Dansk Videnscenter for Stammers »Retningslinjer for logopædisk stammebehandling af unge og voksne« blevet brugt til at analysere empiri hovedsageligt bestående af fire emailinterviews; to med eksperter på området og to med logopæder.

Sytten redskaber fra kognitiv terapi identificeres som værende egnede og en prioriteret rækkefølge af disse redskabers egnethed findes. Den pædagogiske tilgang skal overordnet set være præget af fokus på stammerelaterede problemstillinger og af samarbejdende empirisme.

Kontakt

ll@csv.kk.dk

Lisbeth Thing Mortensen

Moderat hørehæmmede høreapparatbrugere og egen stemme - et komparativt studie

Vejledere

Søren Laugesen, Niels Reinholt Petersen & Per Nielsen

Abstract

The aim of this dissertation is to encircle relevant areas for the continued efforts in basic research concerning moderately hearing impaired hearing aid users and their own voice perception. And to substantiate that this research, which is very sparse and more or less limited to strictly acoustic approaches towards improving amplification strategies in hearing aids, would gain if extended to other areas – such as hearing rehabilitation (other than the providing of hearing aids) and logopedic intervention.

From a clinical point of view several signs are pointing at the topic as relevant for the daily well being of hearing aid users. Simply because

of often heard complaints of the quality and volume of own voice.

Furthermore there are indications that the ways the hearing aid users voices are heard and interpreted by others differ from that of the voices of normal hearing persons. Obviously this has an impact on the hearing aid users life.

The present investigation was therefore carried out as a comparative study. Aspects regarding voice quality, -use and -volume of a group of 7 moderately hearing impaired hearing aid users – and their own experience of the same – was compared to that of a group of 7 normal hearing test persons. As for addressing the volume perspective this was done under two different noise conditions.

The comparisons were carried out within 5 different domains: acoustic and auditory analyses, voice adjustments, questionnaires and interviews.

Altogether the test results draw a picture of the hearing aid users having more difficulties in finding the appropriate volume of their voices, especially during the loudest noise condition.

Furthermore it is made probable that even moderate hearing impairment and/or hearing aid use has an impact on the perception of the hearing aid users voice – both his own and that of others. Thereby a skeleton of the social and psychological consequences is showing up.

Without pinpointing one specific acoustic correlate for improving hearing aid amplification in these respects, the acoustic data shows a great range of differences in voice conduction between the two groups. From these test results though compression is a reasonable place to make an extra effort.

Kontakt

ltm34@helsingor.dk

Malene Olsen og Marie Louise Wessel

Fø kom ba:e!, en undersøgelse af brugen af evaluerende kommentarer i 'Frøhistorien' fortalt af børn med henholdsvis sproglige vanskeligheder og upåfaldende sprogudvikling

Mette Thomsen

Sprog vurdering af 3-årige – Fordele, ulemper og konsekvenser ved 3 materialer

Vejleder

Ulla Lahti

Abstract

D. 1. august 2007 trådte en ny dagtilbudslov i kraft, der byder alle danske kommuner at tilbyde sprogvurderinger af 3-årige børn.

Da vi i Danmark har metodefrihed, er det op til den enkelte kommune at vælge hvilken metode og hvilket materiale, der anvendes til vurderingerne. Ligeledes er det også op til den enkelte kommune, hvem der udfører sprogvurderingerne, og om disse skal udføres i barnets hjem eller dagtilbud.

Mit speciale er en analyse af tre mest benyttede materialer til sprogvurdering af 3-årige børn ifølge Dansk evalueringsinstituts rapport fra december 2007.

Specialet beskriver hvilke aspekter prøvebruger og prøvetager (som defineret af Association of Language Testers in Europe; ALTE) kan overveje ved implementering af et systematisk tilbud om sprogvurdering af 3-årige børn.

Prøvebrugers første overvejelse kan være at definere, hvilke børn der omfattes af dagtilbudsloven §11, da tosprogede børn ikke omfattes af denne lov, men af folkeskolens §4 og 4a.

Anden overvejelser kan omhandle hvilken faggruppe, der skal fungere som prøvetager. Dette kan fx være kommunens talepædagog eller det pædagogiske personale i barnets dagtilbud.

Den tredje overvejelser omhandler de fysiske rammer og i hvilket forum barnet skal sprogvurderes, fx i barnets hjem eller i dagtilbuddet.

Materialet der benyttes til sprog vurderingen kan være overvejelse nummer fire. For at analysere materialerne benyttede jeg Bachmans anvendelighedsanalyse. For bedre at kunne lave en objektiv analyse tilføjede jeg denne et pointsystem.

Jeg fandt, at ingen af de tre materialer levede 100% op til mine kriterier om, hvilke sproglige elementer et sprog vurderingsmateriale til 3-årige børn bør indeholde. Jeg konkluderer dog, at alle tre materialer er anvendelig til deres oprindelige brug, når prøvetager er uddannet i barnets sproglige udvikling, sprog vurderinger generelt og med sin faglige viden kompenserer for materialernes svagheder.

Til sidst giver jeg mit bud på, hvilke tilføjelser og ændringer, der kan forbedre de tre materialer og en samlet oversigt over sproglige aspekter og fysiske rammer et fremtidigt sprog vurderingsmateriale bør indeholde.

Kontakt
mt@ucc.dk

Sesselja Björg Stefánsdóttir

Døves historie i Island: et historisk speciale med fokus på døves uddannelsesmuligheder før og nu

Sidsel Aas Mortensen

Er en generation af unge med høreskade på vej? En undersøgelse om unge mænds brug af mp3-udstyr

Vejledere
Per Nielsen & Niels Reinholt Petersen

Abstract

The risk of getting a hearing loss by using 'personal stereo' (mp3, mp4, iPod) has been discussed as long as it has been possible to use head-

phones and portable equipment. The capacity of these personal stereo equipments to produce very high sound pressure level is one of the main reasons.

The risk assessment that is used in connection with personal stereo is based on knowledge from occupational exposure to noise. However, there are a number of factors that make it difficult to compare the strain of occupational and leisure noise exposure. Does it make any difference that the exposure comes from music instead of industrial noise? Or is the sound pressure level the most important? What do the headphone type and the methods to measure sound pressure level in the ear matter? But there are also questions of a more methodical character.

The aim of this thesis is to look at, how the data about the duration of the exposure are obtained and the consequences of that. The research made in the seventies form the basis of the ISO-standards concerning noise exposure. A survey of research included in this process showed that the lengths of the exposure were always based on estimate. In the existing research about personal stereo the exposure time is also based on estimate. Is this method, the estimate, a problem, or will another way of collecting data give other results and thereby another risk assessment?

A study of 30 young men in a technical college in Næstved was designed in order to test if there was a difference between and exact registration and estimate made by the subjects. In a survey-interview I obtained two different estimates about the duration of their exposure from personal stereo. In a listening-diary the participants were supposed to make a registration while they were listening, to get the exact duration of their exposure. The aim was to compare the estimated and the exact registration and see if the result of these two measures would change the risk assessment. Unfortunately it was not possible with the given method to collect data that could answer the main question. Based on the results from the estimates, I found that two different ways of asking gave two different results, which means that the earlier research about personal stereo, which was always based

on estimates, represents some uncertainties.

A research where both sound pressure level and exposure time are based on exact values may be possible in the coming years. On the basis of such research result it may be possible to assess the risk of personal stereo more precisely and make recommendations accordingly.

Kontakt

sidselaas@stofanet.dk

Suzanne Yvonne Jensen og Louise Bøgelund Hansen

Sproglige og kommunikative vanskeligheder hos børn med traumatisk hjerneskade, et teoretisk speciale med særligt fokus på narrativ diskurs

Note

1) Gå ind på www.bibliotek.dk; skriv audiologopædi, logopædi eller audiologi (alt efter, hvad du er interesseret i) i fritextfeltet, vælg faglitteratur som materialetype og forskningsbiblioteker som bibliotekstype. Hvis du ved, hvilket speciale du vil have fat i, skriver du kandidatens/kandidaternes navn(e) i forfatterfeltet og/eller specialets titel i titelfeltet.

Undervisningsmateriale til Audiologopæder f.eks.

- Øremodeller
- Larynxmodeller
- Hjernemodeller
- Plancher m.m

Rekvirér kataloger

Kvalitetsmodeller fra SOMSO

SCANTERAPI

Fr. Bagersgade 26
DK-8700 Horsens
Tlf.70 255 299 • Fax.70 255 219

**Er din hørelse
i "god form"?**

Hvis din hørelse ind imellem svigter dig, er det vigtigt at få den tjekket. Som i alle andre sundhedsspørgsmål bliver resultatet bedst, jo tidligere der sættes ind.

En ny række informationshæfter forklarer bl.a., hvad høretab er, hvordan man genkender de første tegn, og hvordan høretab kan påvirke os alle - ikke bare en selv, men også ens nærmeste - familie, venner og kolleger.

Hvis du er interesseret i disse hæfter, enten til dig selv eller en du holder af, kan du downloade dem på www.oticon.dk. Her kan du også bestille brochurerne, så sender vi dem til dig. Det koster dig ikke noget.

www.oticon.dk

oticon
PEOPLE FIRST

Marianne Aaen Thorsen
og Arne Aaen
(Ord og nonord indtalt af Jørn Lund)

Auditesten

Ordifokus 2010

Programmet kan købes via www.ordifokus.dk. Enkel brugerlicens 2500,00 excl. moms (kan lægges på samtlige computere, personen anvender – også hjemme), Flerbrugerlicens (en skole eller PPR. Kan lægges på samtlige computere på skolen samt de ansattes hjemmecomputere. Fra 2500,00 ved 1 bruger til 453,50 pr. bruger ved 50 brugere), Flerbrugerlicens (en kommune. Fra 2500,00 ved 1 skole til 453,50 pr. skole ved 50 skoler).

Skema med samtlige priser kan ses på hjemmesiden.

Auditesten er et computerbaseret screeningsmateriale til at undersøge børns, unges og voksnes auditive diskrimination af betydningsadskillende lyde i det danske sprog. Med auditiv diskrimination menes her evnen til at skelne beslægtede enkeltlyde i opposition i ordpar. Det er en meget omfattende test, og der er lagt et kæmpe arbejde i bl.a. resultatanalyse og statistikmuligheder.

Vi savner en overordnet beskrivelse af formålet med testen, men et sted i manualen står der: »Det kan fx være interessant for talepædagogen at undersøge, om en elev, der erstatter /k/ med /t/ i sit talesprog, faktisk kan skelne mellem disse to fonemer, når han hører dem«. Og i bilag 6 om sammenhænge med læsevanskeligheder står der: »I forhold til ordblinde kan Auditesten anvendes til at give underviseren en idé om, hvor eleven kan have brug for at udnytte andre kanaler end den auditive for at kunne skelne og identificere fonemer. Men i forhold til enhver elev med læse- og stavevanskeligheder er det væsentligt at undersøge, om elevens vanskeligheder kan have sammenhæng med elevens auditive diskrimination af sproglyde«.

Testen er grundigt gennemarbejdet og afprøvet, og der er bl.a. indhentet input fra forskellige kompetente personer indenfor audiologopædi, fonetik og sprogvidenskab.

Når man skal tage testen, skal man først bruge lidt tid på at udvælge, hvordan den skal skrues sammen. Man kan vælge mellem rigtige ord/nonsensord, en generel screening eller en specialtest, som man selv kan komponere alt efter hvilke fonemer, man ønsker at teste. Når ordene så er valgt, starter testen. Der kommer to billeder frem på skærmen (fx bakke og pakke), og der bliver sagt et ord, som man så skal udpege. Billederne er dog ikke altid entydige, hvilket kan virke distraherende.

Desværre kommer ordet meget abrupt, hvilket ofte gør det meget svært at høre forskel på lyde, der ligger tæt op ad hinanden, og da det lige præcis er det, man ønsker at teste, er det lidt uheldigt. En lille test med 6 normalthørende mennesker i alderen 13-56 viste, at næsten alle havde problemer med at skelne flere af ordene. Det drejer sig især om ordpar som bakke-pakke, gruskrus og glad-blad. Det kunne lyde, som om der i et forsøg på at minimere baggrundsstøj er blevet klippet så meget i ordene, at noget af distinktheden er forsvundet. Det er rigtig ærgerligt, da det gør, at resultaterne risikerer at blive misvisende. Yderligere er der stor forskel på intonation, kraft, tydelighed mv. i indtalingen, så der bliver for mange variable, der kan tage opmærksomheden fra det, man ønsker at måle.

Der er mulighed for at vælge og skrue op og ned for baggrundsstøj (talestøj eller hvid støj). Dette kan bl.a. gøre, at man bliver mere opmærksom på, at der kan være tale om hørenedsættelse el.a. og henvise til yderligere undersøgelser. Desuden kunne det måske bruges pædagogisk i en skoleklasse til at vise, hvor svært det kan være at skelne og opfatte kollektive beske-

Oprindelig var det meningen at ind-

tale en af de eksisterende test til auditiv diskrimination og optage talestøj i baggrunden. Men som udviklerne selv skriver på deres hjemmeside: »vi var ikke kommet ret langt i vores arbejde, før vi fik øje på de fordele, som en computerbaseret test ville have – både for afviklings- og analysedelen. Så derfor er Auditesten nu blevet udviklet til en helt ny test, der giver testtager mange muligheder for at målrette sin test til den enkelte person, fra-/tilvælge støj og for at analysere resultaterne«.

Og det er virkelig et imponerende statistikmateriale, der kommer ud af det, når man har foretaget en test. Resultaterne bliver behandlet på rigtig mange forskellige måder – man kan få oversigter både i tabelform og i grafer, og der er mulighed for at sortere resultaterne efter forskellige parametre: procent rigtige, tidsforbrug pr. ordpar, antal gentagne oplæsninger, position, fonempar, centralt aspekt – konsonanter el. vokaler. Hvis man har brug for det, kan man også undersøge specifikke forhold som fx yderligere analyse af elevens diskriminationsevne af lyde i forlyd i forhold til lyde i konsonantklynger, eller om eleven er sikker i at skelne bagtunge- fra fortungevokaler med samme åbningsgrad. Her kan man virkelig se fordelene i en computerbaseret test, da det havde taget uforholdsmæssigt lang tid at regne de samme resultater ud i hånden.

Desværre har det flere gange i vores afprøvning vist sig, at computeren ikke har registreret en indtastning, eller at den har registreret forkert. Måske er det noget med følsomheden, men så burde der være gjort opmærksom på det.

Der er en meget grundig og brugervenlig manual (98 sider), der forklarer alle de mange muligheder, der er i programmet, så det er nemt at gå til. Sidst i manualen er der desuden et afsnit om installation, og det er rart, når man sidder med en computer med et andet styresystem, en anden Excell-version mv. Men det stiller også krav til, at ma-

nualen hele tiden er opdateret – fx via hjemmesiden – med de nyeste informationer. I dette afsnit kunne der i øvrigt godt have været noget om tekniske krav til computerens lydkort, høretelefoner mv., da det har stor betydning for testens kvalitet.

Sidst i manualen er der 7 faglige bilag: tre af dem er en grundig gennemgang af det danske lydsystem, og et bilag handler om tosprogedes lydopfattelse. I bilag 5 er der et eksempel på, hvordan man kan bruge Auditestens resultater ved afdækningen af forudsætninger for vokaltrappen, bilag 6 omhandler som tidligere nævnt sammenhænge med ordblindhed, og bilag 7 omhandler øvrige sammenhænge. Her står bl.a. at det ikke kan udelukkes, at der kan være andre faktorer, der spiller ind på elevens resultat: høre-nedsættelse, problemer med koncentration og opmærksomhed, særlige vanskeligheder med diskrimination i baggrundsstøj. Her kunne der godt have stået noget om ordforråd og ordmobiliseringsvanskeligheder. Det er nævnt i bilag 6, at ordblinde også kan have disse vanskeligheder, men det er ikke taget med som en mulig fejlkilde, at en nedsat svarhastighed kan skyldes langsom ordmobilisering. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på, om man nu tester det, man tror, man tester! Den sidste sætning har en vigtig pointe: »Det er vigtigt at forholde sig undersøgende, og Auditesten kan derfor give anledning til yderligere refleksioner og undersøgelser af den enkelte elevs vanskeligheder«.

Auditestens målgruppe angives som både børn, unge og voksne. Vi mener også, at den – med justeringer af bl.a. indtaling og lydkvalitet – kan være yderst velegnet til at teste børns auditive diskrimination. Man får fokus på barnets opfattelse af de enkelte lyde, hvilket er et værdifuldt redskab i en talepædagogisk undervisning og i den første læse-/staveindlæring. Hvis man har et større antal børn og skal give tilbagemeldinger til deres lærere og pædago-

ger om tilrettelæggelse af undervisning mv., er det desuden godt at kunne vise de grafiske oversigter og statistiske analyser.

I forhold til specialundervisning af unge og voksne er det mere tvivlsomt, om testen vil finde anvendelse. Især voksne har jo i mange år haft læse-/stavevanskeligheder, og det burde i forvejen være almindeligt i specialundervisningen, at man under alle omstændigheder supplerer arbejdet med fonologisk opmærksomhed med opmærksomhed på artikulation, visuel støtte mv. Desuden vil man hurtigt i eneundervisning eller på mindre hold finde ud af, om der er vanskeligheder med at skelne bestemte lyde, og det er derfor ikke nødvendigt med en større test, der kan afdække dette.

Alt i alt er Auditesten efter vores mening en rigtig god idé – primært indenfor børneområdet – men der er lidt for mange børnesygdomme, som forhåbentlig hurtigt bliver rettet i en ny version.

*Francis Berg og Natasha Epstein
Audiologopæder
CSU-Slagelse*

Mette Honoré

Mobbe-måsen

*Special-Pædagogisk Forlag 2010
29 sider. Kr. 85,00 excl. moms*

Titlen angiver tydeligt bogens tema. Det er en lille fortælling om relationer mellem piger i 1. klasse på godt og ondt. Hovedpersonen oplever at blive holdt udenfor kammeratskabet, og bogen giver et fint billede af, hvilke følelser det kan afstedkomme. Fortællingens forslag til at løse op for problematikken er at involvere de voksne. Man må håbe, at den model også holder i det virkelige liv.

Teksten kan bruges både til selvstændig læsning og højtlesning. Bogen afsluttes med spørgsmål til

refleksion og diskussion. Den er illustreret med farverige tegninger af Ida Grantriiis, der understøtter tekstens beskrivelse af børnenes skiftende følelser.

Bogen finder nok primært sin målgruppe blandt pigerne i 1-2 klasse.

*Birthe Egelund Højer
Tale-hørekonsulent
PPR Aabenraa*

Lars Löwenborg og
Björn Gislason

Illustrationer af Hanne Louise Nielsen

Start – Livskundskab for de mindste

*Special-Pædagogiske Forlag 2009
Manual 29 sider og
Samlingshæfte 39 sider
Kr. 360,00 excl. moms*

Trin for Trin er et system til udvikling af børns sociale og emotionelle læring. Det blev introduceret i Danmark for første gang for 10 år siden, og rigtig mange steder i landet er metoden og materialet nu en integreret del af arbejdet med børnene, fra de er ca. 4 år.

Det samme gælder i Sverige, hvor Lars Löwenborg og Björn Gislason har set et behov for materiale til understøttelse af de alleryngstes udvikling af sociale og emotionelle kompetencer. Deres 18 temaer om livskundskab for de mindste er nu udgivet på dansk.

Manualen indledes med et lettilgængeligt afsnit med teori om at genkende følelser, at forholde sig til følelser, om tilknytning og om samspil. Derpå følger en praktisk del med anvisninger på materialets brug og om kollegialt samarbejde og forældresamarbejde.

Formuleringen i manualen retter sig specifikt mod pædagoger og institutioner. Det bør dog ikke afholde dagplejere fra at interessere sig for materialet, selvom de vil få behov for at tilpasse en del forslag til egen

praksis. Også de pædagoger, som arbejder med de 3-årige i børnehaverne, kan få glæde af materialet.

De enkelte temaer er bygget op til bearbejdning af en bestemt følelse f.eks. vrede. Forslag og anvisninger er tilpas åbne til, at pædagogen kan tilpasse arbejdet til børnegruppen og egen praksis, så temaerne fungerer som inspiration frem for som manual. Hvert tema er illustreret med en tegning, som tydeligt viser det ansigtsudtryk, der følger med den pågældende følelse.

Mit forsøg på at få en vuggestue, jeg jævnligt besøger, til at hjælpe mig med vurderingen af materialet, bar ikke frugt. Hverdagen i denne vuggestue rummede på det tidspunkt ikke overskud til at forholde sig til en ny tilgang til samling med børnene. Det skal dog ikke afholde mig fra at anbefale materialet. Jeg håber, at vuggestuer og dagplejere vil tage materialet til sig og gøre teori og praksis til en lige så integreret del af deres arbejde, som Trin for Trin nu er i mange børnehaver og skoler.

For talepædagoger er der også inspiration at hente i materialet. Det kan understøtte vores vejledning især i forhold til de børn, som har en uhensigtsmæssig adfærd på grund af mangelfuldt ekspressivt sprog. Teoridelen vejleder pædagogen i at hjælpe barnet med at sætte ord på sine følelser, og der kan så følges op med arbejde omkring bestemte temaer i samlingsheftet.

*Birthe Egelund Høier
Tale-høre konsulent
PPR Aabenraa*

Kirsten Ahlburg

Lægen

*Special-Pædagogisk Forlag 2009
Bog: kr. 78,00 excl. moms
Lydbog cd og mp3: 190 kr.
excl. moms*

Denne bog i Læseværkstedets røde serie (lix 7) er en fin lille bog om en

ung kvinde, der bliver indlagt på hospitalet og forelsker sig i sin læge. Umiddelbart en helt klassisk lægeroman, men Kirsten Ahlburg får fortalt historien, så den virker mindre urealistisk.

Det er rart med en bog mere på rødt niveau – der er ikke det store udvalg af helt lette tekster med et voksent indhold.

Natasha Epstein (red.)

Kate Royster

Det er så yndigt

*Special-Pædagogisk Forlag 2009
Kr. 82,00 excl. moms*

»Det er så yndigt« er en ny bog i Læseværkstedet, blå niveau (lix 30). Tine og Mikael har været gift i 30 år. Tine opdager, at Mikael har været hende utro igennem de sidste to år, og det medfører en hel masse tanker og snakke. Det er ikke et let problem at tackle, og bogen slutter heller ikke med en løsning, så man kan selv tænke videre.

Bogen er et godt eksempel på, at det på blå niveau er muligt at tage større emner op og få sat flere tanker og debatter i gang, hvilket er med til at øge læselysten hos dem, der nu er ved at være godt i gang med at læse.

Natasha Epstein (red.)

Kirsten Ahlburg

Tillykke

*Special-Pædagogisk Forlag 2010
Læseværkstedet, rød serie
Kr. 74,00 excl. moms*

Dette er tredje bog i serien om Lone og Jacob, der startede med Et år i Paris og Restaurant Petit.

Nu begynder hverdagen at trænge sig på – Jacob har travlt med sin restaurant, og Lone er gravid. Jeg synes ikke, historien hænger li-

ge så godt sammen, som Kirsten Ahlburgs bøger plejer at gøre. Måske fordi hun forsøger at tage nogle lidt vanskelige emner op, men ikke helt kan få det til at hænge sammen i en lix 7-tekst.

Natasha Epstein (red.)

Lars Johansson

(bearbejdet af Kirsten Kirch)

Signe

*Special-Pædagogisk Forlag 2010
Lette Klassikere
Kr. 118,00 exc. moms
Kommer også som lydbog*

»Signe« er en sand historie om en dansk pige, der rejser til Tyskland for at forenes med sin kæreste, der er tysk officer. Han har været udstationeret i Danmark, men bliver kaldt tilbage til Tyskland, og Signe rejser ned til ham i februar 1945. Efter krigen bliver Felix arresteret, og Signe forsøger med alle midler at finde ham. Det lykkes ikke, og Signe rejser tilbage til Danmark med sit lille barn.

Bogen er overskueligt sat op med en god indholdsfortegnelse, personoversigt og en side om historie og geografi. Sprogligt fungerer bearbejdningen stort set godt. Dog er det i den sidste del af bogen som om, der er for meget, der ikke er med. Jeg har ikke læst den originale bog og kan derfor ikke sige noget om, hvordan bearbejdningen er i forhold til originalen. Bogen er lavet som oplæg til en film om Signes datters rejse til Tyskland for at søge oplysninger om sin mors liv, og måske vil filmen kaste mere lys over bogens sidste del.

Natasha Epstein (red.)

mind440 - glæden ved at høre

*Widex er stolte af at præsentere mind440
– verdens smarteste høreapparat*

Exceptionel lyd

Widex® høreapparater har et ry i verdensklasse for deres uovertrufne lyd. Og med **mind™440** serien har vi løftet lyd kvaliteten til et helt nyt niveau.

Centralt i mind440 er **Dual ISP** – som fører vores eksklusive integrerede signalbehandlingsplatform endnu videre.

- Dual ISP – en mere kraftfuld og mere effektiv signalbehandlingsplatform
- TruSound kompressionssystem – mere naturlig lyd og åbenhed i lydbilledet
- Zen-program – justerbare harmoniske toner som hjælp til god afslapning
- SmartSpeak – brugervenlighed med naturlig, optaget tale
- ClearBand hi-fi-tovejshøjttaler – udvidelse af frekvensområdet til over 10 kHz (m bag-øret-model)
- In situ-RECD (real-ear-to-coupler-difference) – måling af optimalt lydtryk ved trommehinden
- Audibility Extender – ny startfrekvens ved lineær transponering

Du er velkommen til at kontakte Widex på tlf. 4435 5600 for yderligere information.

www.widex.dk/mind440

Referat ALF generalforsamling 12. april 2010

1. Valg af dirigent og to referenter

Søren Stanley Thomsen valgtes som dirigent.

Stine Løvind Thorsen og Marianne Heide valgtes som referenter.

Dirigenten konstaterede, at generalforsamlingen er lovligt varslet.

Bent Kjær og Hans Månsson blev stemmetællere.

2. Formanden aflægger bestyrelsens beretning

Formanden aflagde beretning og bemærkede, at den skriftlige beretning kan læses på ALF's hjemmeside, www.alf.dk

Formanden lagde ud med at takke sin næstformand, Birthe Høier, og resten af bestyrelsen for godt samarbejde i det forløbne år. Som vanligt har bestyrelsesmedlemmer og suppleanter deltaget på lige fod i bestyrelsens arbejde.

Formanden gennemgik den skriftlige beretning i hovedtræk og supplerede med flg. kommentarer:

Vedr. forlagsvirksomheden:

Man planlægger at lægge udgivelser til download på hjemmesiden i fremtiden, bl.a. 'Det gamle gule hæfte' med tests.

ALF har i år støttet Stemmens Dag med kr. 8.000.

Vedr. certificeringsarbejdet:

Birthe Høier og Trygve Andersen har været ALF's repræsentanter i certificeringsudvalget, og Trygve Andersen overlod ordet til Birthe Høier:

Det har været en svær proces, fordi de to uddannelsesretninger er meget forskellige. Debatten har været ført igennem mange år både internt i ALF og til dels udenfor ALF. Diskussionerne i udvalget har spejlet debatten igennem årene.

De to uddannelsesretninger er i øjeblikket ikke sammenlignelige i en sådan grad, at man kan lave en certificering, som er dækkende og som ligestiller de to uddannelsesretninger.

Diskussionerne er blevet frugtbare igennem de fire møder og har fastslået det fælles mål; at opkvalificere uddannelserne. Uenigheden har drejet sig om, hvad der skal til for at blive certificeret logopæd.

Hvordan kan uddannelserne blive bedre: Der har været enighed i udvalget om, at vi skal i dialog med undervisningsministeriet. Dette vil man arbejde videre på i udvalget. Udvalget efterlyser input og kommentarer – gerne af kritisk art - for at komme videre.

Der har i udvalget også været fokus på indgangsniveauet for optagelse på diplomuddannelserne. Er de studerende kvalificerede til at starte på PD'erne?

Der har været enighed om, at vi har brug for en speciallæreruddannelse, som er ren logopædi + kompetencegivende videreuddannelse for begge uddannelsesstyper.

Et andet omdrejningspunkt har været: Hvor er audiologien? Skal audiologien ikke med i diskussionerne om certificering?

Næste møde afholdes medio juni 2010: Der skal forberedes et oplæg til ministeriet vedr. en opkvalificering af uddannelserne.

Udvalget har således lagt certificeringsdiskussionen lidt til side indtil videre, og bestyrelsen håber, at udvalget vil fortsætte som en slags uddannelsesudvalg – som fælles talerør for at få forbedret uddannelserne i DK.

Kommentarer fra salen:

Mette Thomsen, UCC: Opfordring til bestyrelsen til at give mulighed for, at medlemmerne kan indsende kommentarer vedr. certificering til bestyrelsen.

Trygve Andersen: Man kan skrive indlæg på hjemmesiden.

Bodil Jensen, PPR-Århus: Udvalget har erkendt, at man ikke kan sammenligne æbler og bananer. De er nået et stort skridt frem. Der er åbnet op, så man kan gå ind og påvirke uddannelsen. Ros til bestyrelsen og certificeringsudvalget.

Vedr. CPLOL:

Formanden oplyste, at ALF bliver værter for CPLOL's generalforsamling i 2011 på Nyborg Strand.

Kommentar fra salen:

Bent Kjær: Det tredje dokument vedr. fortsat ECTS el. lign. givende efteruddannelse er vigtig. Klinisk praktisk udd. som del af uddannelse + fortsat uddannelse efter man er færdig. Alle tre områder er vigtige at tage stilling til i Danmark (se den skriftlige beretning).

BK: Dejligt at man vil tage forlagsvirksomheden op igen. Medlemmerne efterlyser at høre mere fra bestyrelsen.

Vedr. IALP:

To bestyrelsesmedlemmer tager afsted til Grækenland: Inge Malmberg og Birthe Høier.

Vedr. Fagetisk udvalg:

Udvalget har taget stilling til en klage og henvist til juridiske instanser. Man har overvejet en form for 'retshjælpsforsikring' for medlemmerne, men vil ikke gå videre med det på nuværende tidspunkt, da kun en meget lille del af medlemmerne evt. vil have brug for en sådan. Bestyrelsen opfordrer medlemmerne til evt. selv at tegne forsikring.

Vedr. hjemmesiden:

Lone Andersen fortsætter som webmaster, selv om hun udtræder af bestyrelsen. Bestyrelsen er i færd med at finde en anden hjemmesideudbyder, da Danaweb er langsomme og ikke service-rer på et ordentligt niveau.

Kommentar fra salen:

Ulla Lahti, Syddansk universitet og medlem af

DA's redaktion: Skriv noget til Dansk Audiologopædi!!! Der mangler indlæg. Sidste nr. var det stort set kun redaktionen, der skrev. Mangel på stof er én af grundene til, at der kun er fire udgivelser om året.

Formanden afsluttede med at takke de mange, der har hjulpet ALF, bl.a. Stine Løvind Thorsen og Inger Bruun, som har lagt kræfter i Nyborg Strand kurset.

Beretningen blev enstemmigt vedtaget ved håndsoprækning.

3. Kassereren aflægger bestyrelsens regnskab

Overskud på årets regnskab på kr 95.150,-. Bestyrelsen regner med at få brug for penge til hjemmesiden og kursustilmeldingsmodul.

Måske vil der også blive overskud næste år.

CPLOL's generalforsamling vil koste penge i 2011, så måske først derefter vil priser for kurser osv. blive reduceret.

Kommentar fra salen:

Bent Kjær: Kontingentet er ikke steget i mange år, så det kan man kalde en skjult besparelse for medlemmerne.

Regnskabet er påtegnet af bestyrelsen, revisorer og kritiske revisorer.

Regnskabet godkendtes ved håndsoprækning.

4. Fastsættelse af kontingent for det følgende regnskabsår

Bestyrelsen foreslår, at kontingentet for almindeligt medlemskab fastholdes (vedr. særlige kontingenter henvises til ALF's hjemmeside)

Kontingentforslaget blev vedtaget enstemmigt.

5. Forslag fra bestyrelsen og medlemmer

Ingen forslag

6. Valg af formand

Trygve Andersen genopstillede. Valgtes enstemmigt.

7. Valg af bestyrelsesmedlemmer

Birthe Høier genopstillede.

Marianne Thorsen opstillede: PPR Fredensborg kommune, talepædagog og læsekonsulent, firma 'Ord i Fokus' - udstiller af Auditesten, hovedinteresser er sprog/læsning, sproglige forudsætninger for læsning.

Bente Reimann opstillede: PPR Roskilde kommune, talehørelærer, koordinator for 3-års sprogvurderingen, aktiv i APD-gruppen.

Imens der taltes stemmer op, havde Stine L. Thorsen flg. kommentar: Hun opfordrede på det kraftigste medlemmerne til at stille op til bestyrelsen og deltage i foreningens arbejde på forskellig måde (kursusudvalg osv.). Det er let at brokke sig over, at man aldrig hører noget fra bestyrelsen – bestyrelsen hører heller aldrig noget fra medlemmerne.

Birthe Høier og Marianne Thorsen valgtes til bestyrelsen.

8. Valg af 2 suppleanter

Bente Reimann valgtes som 1. suppleant.

Lotte Johansen, Vejle, valgtes som 2. suppleant.

9. Valg af 2 kritiske revisorer

Ulla Lahti og Stine Løvind Thorsen genvalgtes.

Generalforsamlingen godkendte Ulla Lahti som redaktionsmedlem i DA.

Medlemmerne opfordres til at melde sig til bestyrelsen, hvis de ønsker at hjælpe til med kursusudvalg eller andre poster.

10. Evt

Næstformanden sagde tak til: Lone Andersen, som går af som 1. suppleant, men bliver som webmaster. Jane Sonne, som stopper som suppleant. Stine Løvind Thorsen, som stopper i kursusudvalget. Søren Stanley Thomsen og referenterne.

Dirigenten takkede for god ro og orden.

Stine Løvind Thorsen og Marianne Heide

The Digital Hearing Revolution starts here.

Nu lancerer vi Comfort Digisystem. Verdens første høreprodukt med både digital radiooverførsel og en enestående lydbehandling.

- Krystalklart
- Uden forsinkelse
- 100% aflytningssikkert

Læs mere på www.comfortaudio.dk

COMFORT audio

Møde i CPLOL-samarbejdet

Den 8.-9. maj 2010 var der indkaldt til komitémøde i Paris, hvor de delegerede fra 28 europæiske lande – 2 fra hvert land - skulle udveksle erfaringer og viden om forskellige logopædiske emner.

Komitéen består af to kommissioner, »Education« og »Professional Practise«. Danmarks repræsentant i »Education« er Bent Kjær og i »Professional Practise« er det undertegnede.

Der var fra bestyrelsens side på forhånd udformet forslag til arbejdsgrupper i hver af de to kommissioner. I Professional Practise-gruppen var emnerne:

- Europæisk logopædidag
- Evidensbaseret praksis: giv eksempler på god praksis og retningslinjer fra medlemslandene.
- Logopædernes brug af ICF: hvad er praksis i de europæiske lande? Hvordan og hvor bruges det? Kan det anvendes af logopæder?
- Forebyggelse (Opfølgning af rapport, udarbejdet i 1999).

Der blev arbejdet intenst med emnerne i arbejdsgrupperne og flere af grupperne besluttede sig for at udsende spørgeskemaer til deltagerlandene for at indhente viden, som efterfølgende tiltag og udviklingsinitiativer kan bygge på.

Fra »Europæisk logopædidag«-gruppen blev det besluttet, at emnet i 2011 skal være indenfor høreområdet. Der vil senere blive udsendt et slogan. Logopædidagen er fastsat til den 6. marts, og meningen er, at alle medlemmer i de nationale foreninger (her: ALF) kan komme med ideer til aktiviteter til denne dag og lokalt gennemføre aktiviteterne.

Resultater fra undersøgelse fra 1999 af forebyggelsesforanstaltninger i de europæiske lande, der på det tidspunkt var medlemmer, kan ses på www.cplol.eu

På tværs af de to kommissioner blev der nedsat en arbejdsgruppe, der skulle se på »Struktur og funktion i CPLOL«. Den skal bl.a. forholde sig til CPLOL's arbejdsopgaver og effektivitet, CPLOL's formålsbeskrivelse, deltagerindflydelse: skal store lande have større indflydelse end små lande?

Der er nyt møde i CPLOL- komitéen sidst i oktober i Paris. Danmark vil være vært ved næste generalforsamling i maj 2011.

*Audiologopæd Inge Malmberg
Tale og Høreinstitutet, Århus*

Foredrag om dysartri hos voksne: Neuromotoriske talstørninger, utredning og behandling

Ved Ellika Schalling, universitetslektor, leg logoped,
Karolinska Institutet, Stockholm

Indhold for dagen:

Hos flertalet voksne med neurologiske sygdomme/skader forekommer talstørninger og for mange af disse patienter udgør kommunikationssvårighederne et af deres største besvær. Logopeder med viden om neuromotoriske talstørninger kan have en vigtig rolle i teamet ved udredning af neurologisk sygdom da karakterisering af talstørningen iblandt er en vigtig pusselbit ved diagnostik. Logopeder kan også gennem forskellige typer af behandlingsindsatser hjælpe patienterne med neuromotoriske talstørninger - både med indsatser rettede på at forbedre talfunktion, men også med indsatser med fokus på forbedret kommunikativ aktivitet/deltagelse.

Under kursdagen kommer følgende spørgsmål at diskuteres:

- Talmotoriske størninger i et ICF-perspektiv
- Perceptuel og akustisk analyse af neuromotoriske talstørninger
- Bagvedliggende årsager og differentialdiagnostik
- Logopedisk intervention – metoder og evidens
- Eksempel på aktuell forskning

Program:

Kl. 9.30-10.00: Velkomst: registrering og kaffe/te

Kl. 10.00-16.00: Ellika Schallings foredrag

Der vil undervejs blive serveret frokost og eftermiddagskaffe med kage/frugt.

Tidspunkt: den 23.9.2010

Sted: UC, Uddannelsescenter Fyn, Christmas Møllers Vej 25, 5200 Odense

Kontakt: Inge Malmberg, tlf. 86.92.33.34 (efter kl. 16). ingemalmberg@knudenet.dk

Pris: Medlemmer: 450 kr. Ikke-medlemmer: 900 kr

Tilmelding: www.alf.dk

Sidste frist for tilmelding: 16. august 2010

To spændende workshop-dage i Odense om dyspraksi

En af verdens førende forskere i oral og verbal dyspraksi, Edythe Strand, professor i speech patologi ved Mayo clinic i Minnesota, USA, kommer den 11. og 12. oktober til Odense og holder en to-dages workshop om følgende emne:

Abstract

This two-day workshop is focused on assessment and treatment of children who have motor impairment, especially motor planning problems, contributing to their speech disorder. Assessment techniques are discussed and modeled. The discussion is focused on how to interpret assessment data to determine the relative contribution of phonologic impairment versus motor impairment (childhood apraxia or dysarthria) in children who have speech impairment. Special attention is given to treatment issues and techniques in childhood apraxia of speech in children. Participants will learn basic principles related to motor learning and how these can be incorporated in treatment planning and implementation. Discussion will include how to design treatment approaches specific to a particular child's linguistic, motor planning and motor execution problems. Techniques for facilitating assembly/activation of motor plans, as well as methods to facilitate execution will be described and modeled. Individual cases will be presented via videotape for additional discussion of treatment planning and implementation.

Learning Outcomes

- Participants will be able to describe a model of speech production, as a framework for understanding the levels of impairment in children who have motor speech disorders, and explain childhood apraxia of speech to parents.
- Participants will learn how to interpret children's responses on structural/functional exams and motor speech exams to come to a differential diagnosis regarding motor planning versus phonological deficits versus dysarthria.
- Participants will demonstrate knowledge of principles of motor learning and how to implement them in clinical decisions regarding treatment planning and treatment »doing«.
- Participants will demonstrate knowledge of specific approaches and techniques appropriate for treating childhood apraxia of speech.

Day 1

Definitions of Developmental Motor Speech Disorders

Model of Speech Production - Where different speech disorders fit in:

- * Phonologic impairment
- * Childhood apraxia of speech
- * Dysarthria

Specific Definitions - Differentiating among disorder types

Overview of assessment techniques

Focus on procedures designed to differentially diagnose phonologic impairment versus childhood apraxia versus dysarthria.

Interpretation of assessment data leading to appropriate differential diagnosis

Basic Principles of Motor Learning: Incorporation of these principles into treatment planning and treatment doing.**Day 2****Treatment Planning for Motor Speech Disorders:**

Making the treatment approach reflect the nature of the deficit.

How to make important clinical decisions, using the Principles of Motor Learning to guide one's thinking

Treatment techniques for Childhood Apraxia of Speech

Video examples

Practice in treatment strategies

Tid: 11.-12. oktober kl. 9.30-16.00

Sted: Uddannelsescenter Fyn, Christmas Møllers Vej 25, 5200 Odense V

Kontakt: Inge Malmberg, tlf. 86.92.33.34 (efter kl. 16). ingemalmberg@knudenet.dk

Pris: For medlemmer 1000 kr. Ikke-medlemmer: 1800 kr

Tilmelding: www.alf.dk

Sidste frist for tilmelding er den 3. september 2010

ALF's bestyrelse

Formand:

Trygve Andersen
Bogensevej 430
5270 Odense N
Tlf. 6597 8580 / 2128 4190
trygveandersen@mail.dk

Næstformand:

Marianne Thorsen
Råvænget 36
3460 Birkerød
Tlf. 3810 7581
marianneaaenthorsen@yahoo.dk

Kasserer:

Helle Bylander
Tjærebyvej 25
4000 Roskilde
Tlf. 2180 3463
hbylander@hotmail.com

Inge Malmberg

Knudevejen 7
8362 Hørning
Tlf. 6597 8580
ingemalmberg@knudenet.dk

Bestyrelsesmedlem, sekretær:

Birthe Høier
Hjarupvej 17
6200 Aabenraa
Tlf. 2332 9203
birthe-hoier@freelancefilm.dk

1. suppleant:

Bente Reimann Jensen
Nordmarksvej 3
4621 Gadstrup
Tlf. 4619 0360
bentereimann@mail.dk

2. suppleant

Lotte Johansen
Jagtvej 19, 4.
5000 Odense C
Tlf. 4036 1630 / 2479 4846

Webmaster:

Lone Andersen
Markhaven 31d
5320 Agedrup
Tlf. 6610 0021
lonespost2@hotmail.com

Indhold

3	LEDER
4	<i>Anne Bingen-Jakobsen og Niels Reinholt Petersen: Revidering af referencematerialet 2008-2010</i>
7	<i>Aase Ørsted: Vejtrækningsrytmisk Fonation, VRF - status 2010</i>
13	SPECIALEOVERSIGT 2008
25	ANMELDELSER
29	MEDLEMS-NYT

Forsidefoto: Den nyvalgte bestyrelse: Bagerst fra venstre: Bente Reimann; Helle Bylander; Trygve Andersen. Forrest fra venstre: Marianne Thorsen; Birthe Høier; Lotte Johansen; Inge Malmberg.

DANSK AUDIOLOGOPÆDI

46. årgang • Juni 2010 • Nr. 2

Fagblad for tale-, høre- og læsepædagoger. Udgives af Audiologopædisk Forening

Redaktør (ansv.): Natasha Epstein, Årslev Engvej 1, Sønderup, 4200 Slagelse.
Tlf. 2876 4727. E-mail: ne@csu-slagelse.dk

Redaktionsmedl.: Marie Bertelsen, Tofte-Åsen 6a, Rågeleje, 3210 Vejby. Tlf. 4871 4149/2094 5471
Ulla Lahti, Mellemvangen 21, 3400 Hillerød. Tlf. 4824 0964

Sats & tryk: AMH GRAFISK, 6823 Ansager

DANSK AUDIOLOGOPÆDI udkommer fire gange årligt - i marts, juni, september/oktober og december. Manuskripter skal være redaktionen i hænde senest hhv. 1/2, 1/5, 15/8 og 1/11.

Priser pr. 1.10.2007: Institutionsabonnement: kr. 500,-. Privat abonnement: kr. 350,-.
Abonnement i udlandet: kr. 500,-. Løssalg: kr. 100,- pr. nr.

Annoncepriser pr. 1.10.2007, excl. moms: Omslagets s. 2: 1800,-. Omslagets s. 3: 1700,-. 1/1 side: 1500,-. 1/2 side: 900,-. 1/1 spalte: 900,-. 1/2 spalte: 750,-. Farvetillæg 1/1 side: 3750,-. Farvetillæg 1/2 side: 2100,-. Ved annoncering i samtlige numre i en årgang gives en rabat på 10%.

Annoncestr. 1/1 side til kant (3 mm besk.) 210x280 mm. 1/1 side 170x242 mm. 1/2 side 170x121 mm.

Oplag: 1200. © Forfatteren og Audiologopædisk Forening.

Eftertryk - også i uddrag - kun med forfatterens og redaktionens skriftlige tilladelse.

Abonnement m.v.

Alf/Hjælpermiddelinstitutet
Gregersensvej 38, 2630 Taastrup
Tlf. (man-tir 13-14): 33793817
E-mail: alf@alf.dk

Audiologopædisk Forening:

v/ formand: Trygve Andersen
Bogensevej 430, 5270 Odense N
Tlf. 6597 8580 / 2128 4190
E-mail: trygveandersen@mail.dk

ISSN 0105-7200